

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om social kreditgivning

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om social kreditgivning (RP 136/2022 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Susanna Rahkonen, social- och hälsovårdsministeriet
- specialsakkunnig Ritva Liukonen, social- och hälsovårdsministeriet
- jurist Katariina Rainio, social- och hälsovårdsministeriet
- ledande expert Sanna Helesuo, justitieministeriet
- utvecklingschef Tomi Ståhl, Folkpensionsanstalten
- utredningschef Minna Kivipelto, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- upphandlings- och tillsynsdirektör Arja Heikkinen, Norra Österbottens välfärdsområde
- sakkunnig Ellen Vogt, Finlands Kommunförbund
- chef för socialarbetet Jari Salonen, Vanda stad
- verkställande direktör Juha A. Pantzar, Garantistiftelsen sr
- jurist Julia Lumijärvi, Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry
- specialsakkunnig Marja Marttila, Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia rf
- intressechef Anne Perälähti, SOSTE Finlands social och hälsa rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Västra och inre Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt
- Konkurrens- och konsumentverket
- Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Betänkande ShUB 18/2022 rd

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om social kreditgivning ändras. Det huvudsakliga syftet med propositionen är att genomföra målet enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regeringsprogram om att social kreditgivning kommer att tas i bruk i hela landet.

Syftet med propositionen är att genomföra sådana ändringar i lagen om social kreditgivning genom vilka social kreditgivning blir en lagstadgad uppgift som ska ordnas av välfärdsområdena. Välfärdsområdet ska ordna social kreditgivning med sådant innehåll och i sådan omfattning som behovet i området förutsätter. Dessutom ska välfärdsområdet fastställa grunderna för beviljandet av sociala krediter med beaktande av vad som föreskrivs i lagen om social kreditgivning. Propositionens syfte är mer omfattande regional tillgång till social kreditgivningsservice än tidigare.

I propositionen ingår också nya bestämmelser, enligt vilka frimånader och betalningsbefrielser kan beviljas vid social kreditgivning när de förutsättningar som föreskrivs i lagen är uppfyllda. Det föreskrivs också noggrannare än nu om ekonomisk rådgivning och handledning för dem som ansöker om och får social kredit. Syftet med dessa förslag är att bidra till att förhindra överskuld-sättning. I propositionen föreslås dessutom en bestämmelse om statsunderstöd som beviljas för utgifter för kreditkapitalet vid social kreditgivning.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2023 och avses bli behandlad i samband med den.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2023.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Syftet med propositionen är att bredda socialvårdens metoder för att förebygga överskuld-sättning. Regeringen föreslår att lagen om social kreditgivning (1133/2002) ändras så att beviljandet av social kreditgivning blir en lagstadgad uppgift för välfärdsområdet.

Social kreditgivning ska enligt propositionen fortfarande höra till socialvården och syftet med den är att förebygga ekonomisk utslagning och överskuld-sättning samt att främja möjligheterna för personer och familjer att klara sig på egen hand. Social kredit kan av grundad anledning beviljas en person som på grund av små inkomster och tillgångar inte har möjlighet att få annan kredit på skäligen villkor, men som dock har förmåga att klara av återbetalningen av krediten. Social kreditgivning är till sin karaktär ett komplement till andra former av social trygghet, i synnerhet sociala tjänster och utkomststöd. Innan social kredit beviljas utreds sökandens rätt att få utkomststöd, men rätten till stöd kan inte begränsas eller stödbeloppet sänkas på grund av att den sökande har möjlighet att få social kredit.

Utskottet välkomnar att tillgången till och jämlikheten i fråga om social kreditgivning ökas genom att social kreditgivning överförs till välfärdsområdet som en lagstadgad uppgift och tillstyrker lagförslaget. Enligt den gällande lagen är social kreditgivning en frivillig uppgift för kommu-

Betänkande ShUB 18/2022 rd

nerna. Alla kommuner har inte infört förfarandet, vilket innebär att social kreditgivning inte har varit tillgänglig på lika villkor.

Enligt propositionen ska välfärdsområdena ordna social kreditgivning inom sitt område, reservera det belopp som de bedömer vara tillräckligt i budgeten för social kreditgivning och överväga verksamhetens omfattning utifrån de lokala behoven. Det kommer dock inte heller i fortsättningen att finnas någon subjektiv rätt till social kredit, utan det är fråga om en anslagsbunden tjänst. På grund av propositionen anvisas välfärdsområdena en utgiftsökning på 600 000 euro för personalkostnader och administrativa kostnader, bland annat för uppdatering av informationssystemen. Propositionen är dessutom förenad med en kostnad av engångsnatur på 9,5 miljoner euro som anvisas för statsunderstöd som beviljas för kreditkapital 2023. Utskottet konstaterar att det bör följas upp om anslaget för social kredit räcker till för att tröskeln för att få social kredit de facto inte ska bli för hög i välfärdsområdena och för att propositionens mål ska nås.

Utskottet anser det vara viktigt att den sociala kreditgivningen fortsatt kan utgöra ett verktyg inom socialvården. I samband med bedömningen av ansökningarna om social kreditgivning kan man utöver förmågan att sköta ekonomin identifiera andra sociala eller hälsorelaterade svårigheter i kundens liv som eventuellt bidrar till behovet av social kredit. I samband med en bedömning av servicebehovet som görs av en yrkesutbildad person inom socialvården kan klienten hänvisas till systematiskt socialarbete, som kan innefatta mer omfattande stöd för utredning av den ekonomiska situationen. Utskottet betonar dessutom vikten av att satsa på strukturellt socialt arbete särskilt i områden där behovet av ekonomiskt stöd är större än i andra områden.

Utskottet välkomnar att den föreslagna lagen innehåller närmare bestämmelser om ekonomisk rådgivning och handledning till sökande och kredittagare än den gällande lagen. Den som beviljats social kredit ska ha möjlighet till ekonomisk rådgivning och handledning under hela återbetalningstiden, särskilt i samband med återbetalningsproblem och ändringar i betalningsprogrammet.

Utskottet välkomnar också att det i lagen föreslås bestämmelser om beviljande av frimånader (7 a §) och betalningsbefrielse (7 b §) för social kreditgivning, vilket ökar flexibiliteten i återbetalningen av krediten. Utskottet betonar dock att betalningsbefrielse från sociala krediter och räntor på dem enligt propositionens specialmotivering (s. 23) är ett sista alternativ. Innan fullständig betalningsbefrielse beviljas bör man alltså överväga de primära metoderna för att främja kredittagarens återbetalningsförmåga, såsom ekonomisk rådgivning och handledning eller olika betalningsarrangemang samt partiell betalningsbefrielse.

Enligt propositionen bestämmer behovet i området innehållet i och omfattningen av den sociala kredit välfärdsområdet beviljar. Förslaget ger således välfärdsområdena rätt att besluta om grunderna för social kredit inom de gränser som lagstiftningen sätter. Förslaget gör det därför möjligt att utvidga användningen av sociala krediter till områden där behovet är större. Å andra sidan kan det fortfarande förekomma regionala variationer i tillgången till social kredit, eftersom grunderna för social kreditgivning varierar från välfärdsområde till välfärdsområde. Utskottet anser det viktigt att det för uppföljningen av behovet av social kreditgivning utvecklas indikatorer för överskudsättning och användning av utkomststöd. Dessutom anser utskottet att välfärdsområdena bör ges anvisningar om en enhetlig tolkning och enhetliga förfaranden för beviljande av social kre-

Betänkande ShUB 18/2022 rd

ditgivning, så att skillnaderna mellan välfärdsområdena inte blir för stora. Välfärdsområdena ska också sörja för att kunderna får tillräcklig information om möjligheten till social kreditgivning. Sakkunniga har lyft fram möjligheten att utarbeta en separat handledning för att stödja välfärdsområdena i genomförandet av social kreditgivning.

Utskottet betonar att för att målen för social kreditgivning ska nås måste välfärdsområdena anvisas tillräckliga personalresurser för verksamheten. Dessutom ska de yrkesutbildade personer inom socialvården som ger rådgivning och handledning om social kreditgivning ha tillräcklig sakkunskap och kompetens i ekonomi- och skuldfrågor, vilket bland annat förutsätter att utbildning ordnas. Utskottet noterar att välfärdsområdenas utgångsläge när det gäller att ordna tjänster för social kreditgivning varierar mycket beroende på i vilken omfattning social kreditgivning har tillämpats i kommunerna i området. I lagen om genomförande av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet och om införande av den lagstiftning som gäller reformen (616/2021) föreskrivs det om överföring av avtal och personal från kommunerna till välfärdsområdena i anslutning till ordnandet av social- och hälsovården. I en del regioner överförs den personal som arbetar med social kreditgivning, liksom även de system som används för arbetet.

De sakkunniga har lyft fram frågan om skyldigheten för mottagare av sociala krediter att betala dröjsmålsränta. Bakgrunden till detta är högsta förvaltningsdomstolens avgörande (HFD:2022:62) enligt vilket en myndighet som var kreditgivare inte hade lagstadgad rätt att inkludera dröjsmålsränta i ett avtal om social kredit, eftersom det inte föreskrivs om saken i lag och det vid social kreditgivning och eventuell skyldighet att betala dröjsmålsränta i samband därmed är fråga om ett sådant offentligrättsligt rättsförhållande om vilket grunderna för individens rättigheter och skyldigheter med beaktande av 80 § 1 mom. i grundlagen ska föreskrivas genom lag. För att förtydliga rättsläget föreslår social- och hälsovårdsutskottet att det till 6 § fogas ett nytt 4 mom. om möjligheten att ta ut dröjsmålsränta hos mottagare av sociala krediter.

Enligt propositionen avses den föreslagna lagen träda i kraft den 1 augusti 2023. Enligt den övergångsbestämmelse som godkändes i samband med reformen av ordnandet av social- och hälsovården överförs den sociala kreditgivningen till välfärdsområdena redan vid ingången av 2023, men beviljandet av den baserar sig på frivillighet i linje med den gällande lagstiftningen. Övergångsbestämmelsen gör det möjligt för regioner som tidigare beviljat social kredit att fortsätta med det utan avbrott.

Enligt utskottet är det viktigt att följa upp verkställigheten av lagen och eventuella behov av ytterligare utveckling av lagstiftningen. I samband med uppföljningen bör det särskilt bedömas om det, för att förebygga överskuldsättning, bör krävas en anteckning om social kreditgivning i det positiva kreditupplysningsregistret som ett villkor för att få kredit.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 136/2022 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

Lag

om ändring av lagen om social kreditgivning

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om social kreditgivning (1133/2002) 2 §, 4 § 3 mom., 5 § 1 punkten samt 9 §, av dessa 2 § och 4 § 3 mom. sådana de lyder i lag 590/2022, samt
fogas till 6 § ett nytt 4 mom., varvid det nuvarande 4 mom. blir 5 mom, och till lagen nya 7 a, 7 b och 10 a § som följer:

2 §

Ordnande och verkställighet av social kreditgivning

Välfärdsområdet ska ordna social kreditgivning med sådant innehåll och i sådan omfattning som behovet i området förutsätter. Välfärdsområdet ska fastställa grunderna för beviljandet av sociala krediter med beaktande av vad som föreskrivs i denna lag.

4 §

Beviljande av social kredit

Innan social kredit beviljas ska kredittagaren skriftligen ges uppgifter om de grunder som välfärdsområdet fastställt för beviljande av sociala krediter. Den tjänsteinnehavare som representerar kreditbeviljaren ska försäkra sig om att den som ansöker om kredit har förstått villkoren för erhållande av kredit och de förpliktelser som följer av beviljad kredit.

5 §

Bedömning av sökandens återbetalningsförmåga

Vid bedömningen av om den som ansöker om social kredit har återbetalningsförmåga beaktas
1) sökandens disponibla inkomster och medel samt förtjänstmöjligheter med hänsyn till ålder, de familjemedlemmar som han eller hon försörjer, arbetsförmåga och andra omständigheter,

Betänkande ShUB 18/2022 rd

6 §

Avtal om social kredit

Om en betalning som anknyter till social kredit och som överenskommits i kreditavtalet inte betalats på förfallodagen, får en årlig dröjsmålsränta tas ut från förfallodagen högst enligt 4 § i räntelagen. (Nytt 3 mom.)

7 a §

Frimånad

Återbetalningen av en kredit får avbrytas för vissa tid (frimånad) på kredittagarens ansökan efter det att hans eller hennes betalningsförmåga försämrats tillfälligt av särskilda skäl, om beviljandet av frimånaden på lång sikt bedöms främja kredittagarens fortsatta betalningsförmåga och möjligheter att klara sig själv.

7 b §

Betalningsbefrielse

Befrielse från betalning av en social kredit eller räntor på den kan beviljas på kredittagarens ansökan delvis eller helt i enlighet med vad som föreskrivs i 2 och 3 mom.

Betalningsbefrielse kan beviljas delvis om kredittagarens ekonomiska situation har försämrats till följd av långvarig arbetslöshet eller sjukdom hos kredittagaren eller en familjemedlem som han eller hon försörjer eller någon annan motsvarande av kredittagaren oberoende orsak så att det måste betraktas som oskäligt att driva in lånet helt och hållet.

Betalningsbefrielse kan beviljas helt och hållet, om kredittagarens betalningsförmåga har försämrats permanent på grund av permanent nedsatt arbetsförmåga och indrivning måste betraktas som uppenbart oskäligt med hänsyn till låntagarens ekonomiska situation och övriga förhållanden. Dessutom förutsätts att

- 1) det inte längre är ändamålsenligt att fortsätta indrivningen med hänsyn till kredittagarens ekonomiska situation, eller
- 2) fortsatt indrivning skulle orsaka oskäliga kostnader i förhållande till det oindrivna beloppet.

9 §

Ekonomisk rådgivning och handledning

För creditsökande och kredittagare ska vid behov ordnas ekonomisk rådgivning och handledning i samband med beviljandet av social kredit och under återbetalningstiden. För creditsökande och kredittagare ska dessutom utan obefogat dröjsmål ordnas möjlighet att diskutera personligen med en tjänsteinnehavare som företräder den som beviljar social kredit, om en creditsökande el-

Betänkande ShUB 18/2022 rd

ler kredittagare har begärt detta hos välfärdsområdet. För kredittagare ska ordnas rådgivning och handledning särskilt i situationer enligt 7 a, 7 b och 8 §.

När välfärdsområdet behandlar ett ärende som gäller social kreditgivning ska det informera den som ansöker om social kredit om rätten till personlig diskussion och vid behov ge en kredit-sökande råd vid utövandet av denna rätt.

10 a §

Statsunderstöd som beviljas för utgifter för kreditkapitalet vid social kreditgivning

Välfärdsområdet kan beviljas statsunderstöd för finansieringen av det kreditkapital som behövs vid verksamheten med social kreditgivning.

Statsbidragsmyndighet för statsunderstöd som avses i denna lag är social- och hälsovårdsministeriet. På statsunderstöd som beviljas för kreditkapitalet vid social kreditgivning tillämpas statsunderstödslagen (688/2001).

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors 20.10.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Markus Lohi cent
vice ordförande Mia Laiho saml
medlem Pekka Aittakumpu cent
medlem Kim Berg sd
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Arja Juvonen saf
medlem Pia Kauma saml
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Noora Koponen gröna
medlem Terhi Koulumies saml
medlem Merja Kyllönen vänst
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Minna Reijonen saf
medlem Heidi Viljanen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Sanna Pekkarinen.